

En brist- och behovsanalys för ett effektivare och mer samordnat arbetssätt kopplat till skogsbruksåtgärder vid Natura 2000-vatten

Samverkan mellan Länsstyrelsen Jämtlands län
och Skogsstyrelsen

2025

Länsstyrelsen Jämtlands län har hela ansvaret för innehållet i denna brist- och behovsanalys. Innehållet ska inte tolkas som Europeiska unionens eller EU-kommissionens officiella ståndpunkt.

County Administrative Board of Jämtland have full responsibility for the content of this report. The content should not be interpreted as the official view of the European Commission or the European Union.

ISBN

978-91-531-7940-5

GRIP on LIFE's rapportserie

2025.11

Författare

Ida Rundström

Projektledare

Elin Götzmann

Arbetsgrupp

Skogsstyrelsen: Hugo Ström, Joakim Thor, Ronnie Einarsson, Jens Hellström, Maria Syrjälä, Mattias Olofsson
Länsstyrelsen Jämtlands län: Anders Olofsson, Halvard Didriksson, Ida Rundström, Elin Götzmann och Jens Fuchs

Omslag

Avverkning vid vattendrag, Länsstyrelsen Jämtlands län

Diarienummer hos Länsstyrelsen Jämtlands län

4641–2025

Med bidrag från Europeiska unionens LIFE-program

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	5
Summary	6
Inledning	7
Bakgrund	8
Vattenmiljöer är en naturlig del av skogslandskapet	8
Skogsbruket påverkar vattnet	9
Vad är Natura 2000?	9
Natura 2000, Länsstyrelserna	10
Skogsstyrelsen	10
Natura 2000, Skogsstyrelsen	11
Natura 2000-vatten, Länsstyrelsen Jämtlands län	11
Nuvarande arbetssätt kopplat till skogsbruksåtgärder vid Natura 2000-vatten i Jämtlands län	12
Metod	13
Identifiering av behov och brister	14
Mellan myndigheterna	14
Inom Länsstyrelsen	14
Förslag till åtgärder	15
Mellan myndigheterna	15
Inom Länsstyrelsen	16
Fortsatt samverkan mellan myndigheterna	17
Litteratur/källförteckning	19

Förord

Länsstyrelsen Jämtlands län har tillsammans med Skogsstyrelsen i Jämtlands norra- och södra distrikt arbetat fram en brist- och behovsanalys kopplat till myndigheternas arbetssätt och roller gällande skogsbruksåtgärder vid Natura 2000-vatten. Syftet med brist- och behovsanalysen är att, förutom hitta möjliga samordningsinsatser för att effektivisera själva arbetet, jobba fram en gemensam tillämpning mellan myndigheterna gällande den hänsyn som behöver tas i samband med skogsbruksåtgärder vid Natura 2000-vatten. Arbetet bedöms därför kunna vara ett bra stöd för både markägare och myndigheter för en bättre planering och beslutsfattande gällande miljöhänsyn vid Natura 2000-vatten.

Östersund, augusti 2025

Ida Rundström
Vattenhandläggare, Länsstyrelsen

Sammanfattning

Länsstyrelsen Jämtlands län och Skogsstyrelsen har tillsammans genom deltagande i GRIP on LIFE identifierat brister och utvecklingsbehov i hanteringen av skogsbruksåtgärder nära Natura 2000-vatten i syfte att säkerställa god miljöhänsyn till vattenmiljöerna och en bättre information till berörda skogsägare. För att på ett strukturerat sätt hantera det nytillkomna arbetssättet (2022) utan tillkommande resurser, arbetade Länsstyrelsen Jämtlands län fram ett generellt rådgivningsdokument med hänsynsmått till länets skogsägare (Bilaga 2), benämns i denna rapport ”hänsynsmått”. En prioriterad åtgärd är att sprida och kommunicera ut dessa hänsynsmått. Hänsynsmåtten bedöms behövas för att både markägare och myndigheter mer effektivt i praktiken ska kunna verka för att nödvändig miljöhänsyn tas i samband med skogsbruksåtgärder vid Natura 2000-vatten.

Utöver det föreslås en mer samlad kommunikation mellan de berörda myndigheterna i Jämtlands län, bland annat genom fler kanaler och länkar till digitala planeringsverktyg och kunskapsunderlag. Gruppen som ingått i detta arbete vill också förbättra samordning genom delning av GIS-data och utveckla interna rutiner och dokumentstruktur för att underlätta ärendehantering. Tillsynsverksamheten behöver tydligare rutiner. För att stärka samverkan mellan länsstyrelsens uppdrag kopplat till Natura 2000 och skogsbruksårenden föreslås en intern samverkansgrupp med representanter från flera enheter på Länsstyrelsen. Grip on Life-projektet, som hittills varit ett viktigt samarbetsforum, avslutas 2025. Detta arbete bör nu fortsätta inom ordinarie verksamhet hos både Länsstyrelsen i Jämtlands län och Skogsstyrelsen i Jämtlands norra och södra distrikt. Som exempel på detta så planeras fortsatt samarbete och en ny kalibreringsträff under 2026.

Summary

The County Administrative Board of Jämtland and the Swedish Forest Agency have, through their participation in GRIP on LIFE, jointly identified shortcomings and development needs in the management of forestry measures near Natura 2000 waters. The aim is to ensure good environmental consideration for aquatic environments and to provide better information to affected forest owners. To handle the newly introduced working method (2022) in a structured way without additional resources, the County Administrative Board of Jämtland developed a general advisory document with recommended environmental considerations for the county's forest owners (Appendix 2), referred to in this report as "consideration measures." A prioritized action is to disseminate and communicate these consideration measures. They are considered necessary for both landowners and authorities to more effectively ensure that essential environmental considerations are taken in connection with forestry operations near Natura 2000 waters.

In addition, more coordinated communication between the relevant authorities in Jämtland County is proposed, including through more channels and links to digital planning tools and knowledge resources. The group involved in this work also wants to improve coordination through the sharing of GIS data and the development of internal routines and document structures to facilitate case management. The supervisory activities require clearer routines. To strengthen cooperation between the County Administrative Board's responsibilities related to Natura 2000 and forestry matters, an internal coordination group with representatives from several units within the County Administrative Board is proposed. The Grip on Life project, which has so far been an important collaboration forum, will end in 2025. This work should now continue within the regular operations of both the County Administrative Board of Jämtland and the Swedish Forest Agency in the northern and southern districts of Jämtland. As an example of this, continued collaboration and a new calibration meeting are planned for 2026.

Inledning

I projektet Grip on Life arbetar myndigheter, skogsägarföreningar och intresseorganisationer tillsammans för att utveckla och kombinera ett modernt och aktivt skogsbruk med hög hänsyn till skogens värdefulla vattendrag och våtmarker.

För att projektet ska lyckas är det viktigt att samarbetet mellan myndigheter fungerar så bra som möjligt. Vi utreder och testar därför olika sätt att arbeta tillsammans för att bli effektivare och för att använda våra resurser på bästa sätt.

Inom Grip on Lifes action C12.3 samverkansarbetet mellan Länsstyrelsen Jämtlands län och Skogsstyrelsen i Jämtlands norra- och södra distrikt utvecklats till ett samordnat arbetssätt kopplat till skobruksärenden vid Natura 2000-vatten. Avsikten är att effektivisera ärendehandläggningen/flödet för att stärka och bevara naturaområdets livsmiljötyper och ingående arter och dess omgivande ekosystem. Myndighetssamverkan syftar också till att främja relationer och öka kunskapen om och förståelsen för varandras uppdrag och ansvarsområden. Detta bör i förlängningen ge länets skogsägare en ökad förutsägbarhet och information om den miljöhänsyn som behövs för skogsvattenmiljöer.

För att skapa ett effektivare och mer samordnat arbetssätt kopplat till skogsavverkningar vid Natura 2000-vatten behöver myndigheternas nuvarande arbetsprocess analyseras för att identifiera brister och utvecklingsbehov. Underlaget blir en grund för fortsatt förbättring och utveckling av arbetsprocessen.

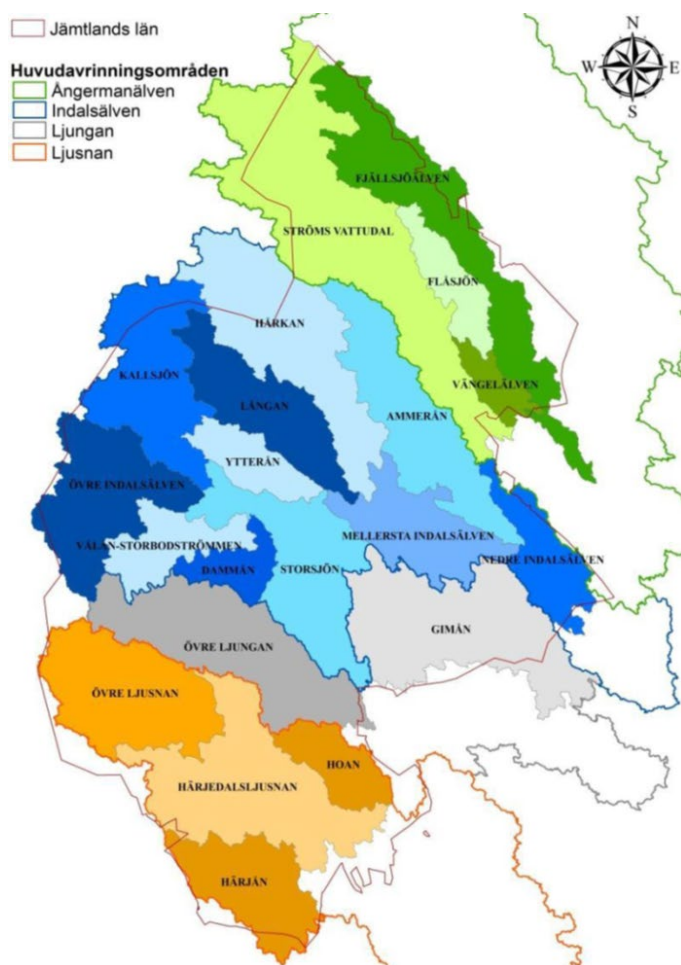
Bakgrund

Vattenmiljöer är en naturlig del av skogslandskapet

Vattenmiljöer är en viktig del av skogslandskapet och vatten utgör grunden till det liv som finns i vår natur. Ett förgrenat nätverk av vatten binder ihop landskapets natur och en stor mångfald av växter samt djur lever i eller vid sidan om våtmarker, sjöar och vattendrag.

Vattnets väg genom landskapet delas in i avrinningsområden och i Jämtlands län finns fyra huvudavrinningsområden; Ångermanälven, Indalsälven, Ljungan och Ljusnan (figur 1). Dessa är i sin tur uppdelade i mindre enheter, vattensystem. För att skydda och bevara värdefull natur för kommande generationer har länet pekat ut viktiga vattenmiljöer att ingå i Natura 2000-områden. I Jämtlands län ingår större eller mindre delar av vattensystem i utpekade Natura 2000-vatten.

Jämtlands län består till stor del av skog, ungefär 70 procent, en betydande del är produktiv skogsmark och används för skogsbruk, samtidigt som en del är skyddad för naturvård. Skogsbruket är länets till ytan största påverkanskälla på våra vattensystem.

Figur 1. Huvudavrinningsområden och vattensystemindelning i Jämtlands län.

Skogsbruket påverkar vattnet

Skogsbruksåtgärder kan ge varierade biologiska, fysiska och kemiska effekter i vatten¹
^{2 3 4} ofta är de minsta vattendragen i avrinningsområdet de mest känsliga delarna av vattensystemet. Små vattendrag kan uppgå till cirka 80 procent av den totala längden på vattensystem⁵. Mindre vattendrag har ofta bristfällig kantzon och kantzonbredden ökar ofta med bäckens/vattendragets storlek⁶.

Skogliga riktlinjer behöver ses över och skogsbrukets påverkan på vattendrag följas upp för en förbättrad hänsyn mot vatten. Hänsyn till vatten är en viktig åtgärd för att undvika negativa miljöeffekter i samband med till exempel slutavverkning, markberedning och markavvattning.

Vad är Natura 2000?

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för livsmiljötyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt.

Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 livsmiljötyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av livsmiljötyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1

¹ Skogsstyrelsen. Skogsbruk och Natura. 2025-03-06.
<https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/projektwebbplatser/grip-on-life-ip/trycksaker-film-grip-on-life/broschyr-skogsbruk-och-natura-2000.pdf> (hämtad 2025-06-18)

² Myrstener, M., Greiser, C., & Kuglerova, L (2025) Downstream temperature effects of boreal forest clearcutting vary with riparian buffer width. *Water Resource Research*, 61, e2024WR037705.

³ Skogsstyrelsen. Skogsbruk och Natura.
<https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/projektwebbplatser/grip-on-life-ip/trycksaker-film-grip-on-life/broschyr-skogsbruk-och-natura-2000.pdf>

⁴Kuglerova, L., Jyvasjarvi, J., Ruffing, C., Muotka, T., Jonsson, A., Andersson, E., & Richardson, J. S. (2020). Cutting edge: A comparison of contemporary practices of riparian buffer retention around small streams in Canada, Finland, and Sweden

⁵ Bishop, K., Buffam, I., Erlandsson, M., Fölster, J., Laudon, H., Seibert, J., & Temnerud, J. (2008). Aqua incognita: The unknown headwaters. *Hydrological Processes*, 22(8), 1239–1242.
<https://doi.org/10.1002/hyp.7049>

Leopold, L. B., Wolman, M. G., & Miller, J. P. (1964). *Fluvial processes in geomorphology*. San Francisco: W.H. Freeman.

⁶ Kuglerova, L., Jyvasjarvi, J., Ruffing, C., Muotka, T., Jonsson, A., Andersson, E., & Richardson, J. S. (2020). Cutting edge: A comparison of contemporary practices of riparian buffer retention around small streams in Canada, Finland, and Sweden. *Water Resources Research*, 56(9).
<https://doi.org/10.1029/2019WR026381>

och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Natura 2000, Länsstyrelserna

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en fördjupad beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de livsmiljötyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och livsmiljötyper, och behov av bevarandeåtgärder, till exempel skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontakter Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är ett vägledningsdokument karaktär och inte juridiskt bindande. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, till exempel beslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller för verksamheter som kan påverka Natura 2000-områdenas bevarandevärden.

Länsstyrelsen är en tillståndsmyndighet gällande Natura 2000-prövningar. Enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken är det förbjudet att utan tillstånd bedriva någon typ av verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Denna tillståndsplikt gäller även för verksamheter som bedrivs eller vidtas utanför naturaområdet. Avgörande är den påverkan verksamheter har på syftet och bevarandemålen för Natura 2000-området. Förutsättningarna för att ge tillstånd anges i 7 Kap 28 b § och 29 § miljöbalken.

Tillstånd får lämnas endast om verksamheten eller åtgärden inte kan skada de förtecknade livsmiljötyperna och arterna i Natura 2000-området, eller där denna inte innebär en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av de arter och livsmiljöer som avses att skyddas.

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen är förvaltningsmyndighet för frågor om skogsbruket och har till uppgift att verka för att landets skogar sköts på ett sådant sätt att de skogspolitiska mål som beslutats av riksdagen kan uppnås. Skogsstyrelsen är en tillsynsmyndighet vilket innebär att myndigheten kontrollerar att lagar regler följs inom skogsbruket. Myndigheten arbetar också bland annat med inventeringar, statistik, skydd av skog, rådgivning och ekonomiska stöd.

Natura 2000, Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen är tillsynsmyndighet⁷ för avverkning, hyggesbehandling, beståndsanläggning, beståndsvård, uttag av skogsbränsle, skogsbilvägar, skogsgödsling, kalkning i skogsmark och andra skogsbruksåtgärder, om verksamheterna eller åtgärderna kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Markägare och verksamhetsutövare har ansvar att söka tillstånd hos länsstyrelsen när sådant krävs för att kunna utföra tillståndspliktiga skogsbruksåtgärder. I de ärenden som en handläggare hanterar görs en bedömning om den anmälda eller ansökta åtgärden innebär en risk för betydande påverkan på Natura 2000-området. I enskilda fall kan Skogsstyrelsen förelägga markägare och verksamhetsutövare att ansöka om tillstånd för sin åtgärd hos länsstyrelsen.

Skogsstyrelsens arbetssätt för handläggning av ärenden där skogsbruksåtgärden kan beröra ett Natura 2000-område förändrades 2021 efter ett domstolsavgörande. Förändringen resulterade i ett automatutskick från Skogsstyrelsen. Automatutskicket sänds i väg till markägare och eventuellt ombud när en avverkningsanmälan eller en ansökan om tillstånd till avverkning av fjällnära skog inkommer till Skogsstyrelsen och området ligger inom 150 meter från ett Natura 2000-område. I utskicket finns informationen att om det finns risk för att åtgärden kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt behöver markägare söka tillstånd för sin åtgärd hos länsstyrelsen.

Som stöd för ärendehantering av Natura 2000-vatten använder Skogsstyrelsen ett flödesschema (Bilaga 1) som de arbetat fram inom Grip on Life i samverkan med Länsstyrelsen Jämtlands län.

Natura 2000-vatten, Länsstyrelsen Jämtlands län

För att på ett strukturerat sätt hantera det nytillkomna arbetssättet (2022) utan tillkommande resurser, arbetade Länsstyrelsen Jämtlands län fram ett generellt rådgivningsdokument med hänsynsmått till länets skogsägare (Bilaga 2), benämns i denna rapport ”hänsynsmått”. När Länsstyrelsen Jämtlands län bedömt att skogsbruksåtgärden inte utgör uppenbar risk för betydande miljöpåverkan skickas rådgivningsmeddelandet till markägare eller ombud.

Rådgivningsdokumentet syftar till att vägleda, tydliggöra och informera om generella restriktioner och begränsningar för skogsbruk som Länsstyrelsen Jämtlands län bedömer vara tillräckliga för att skogsbruksåtgärderna inte ska få en betydande påverkan på Natura 2000 – områdenas bevarandevärden. Det är därför viktigt att vägledningen följs för att långsiktigt skydda dessa vattenmiljöer. Hänsynsmåtten bygger på aktuell forskning inom området.

När Länsstyrelsen Jämtlands län får in samrådshandlingar från markägare/ombud handläggs ärendet av handläggare. Efter eventuell kompletteringsbegäran skickas ett meddelande (rådgivningsdokument) ut med information och de hänsynsmått som krävs för att inte påverka Natura-området. Meddelandet går ut till markägare/ombud och en kopia skickas till Skogsstyrelsen. Bedöms ärendet utgöra betydande påverkan

⁷ Fördelningen av tillsynsansvaret av miljötillsynen framgår av miljötillsynsförordningen (2011:13). Skogsstyrelsens tillsynsansvar kopplat till Natura 2000-områden anges i 2 kap. 10 § 3.

avseende Natura-området meddelar Länsstyrelsen att åtgärden kräver tillstånd enligt 7 kap. MB.

Nuvarande arbetssätt kopplat till skogsbruksåtgärder vid Natura 2000-vatten i Jämtlands län

Arbetsprocessen av skogsbruksåtgärder vid Natura 2000-vatten startar när avverkningsanmälan/-ansökan inkommer till Skogsstyrelsen. För länsstyrelsens del påbörjas ärendet då samrådshandlingar inkommer till Länsstyrelsen. Ibland går ärendena genom länsstyrelsens e-tjänst, via diariet till handläggare annars via direkt mejlkontakt med handläggare på länsstyrelsen. Enstaka ärenden kan inkomma för rådgivning till länsstyrelsen innan en avverkningsanmälan hunnit inkomma.

Inom Grip on Lives action C12.3 har arbetsgruppen tillsammans konstaterat att det finns behov av att samverka kring Natura 2000-processen för en bättre miljönytta. Myndigheterna har olika roller i ärendeflödet, och vissa delar av nuvarande arbetssätt skulle behöva utvecklas.

Under 2024 inkom till Skogsstyrelsen 270 avverkningsanmälningar som låg inom ett avstånd av 150 meter till Natura 2000-vatten inom Södra Jämtlands distrikt och Norra Jämtlands distrikt. Alla inkomna avverkningsärenden i eller intill ett Natura 2000-område genererade ett utskick till markägare/ombud med information/upplysning om risk för betydande miljöpåverkan och avverkningsanmälan behöver tillstånd sökas hos Länsstyrelsen. Av dessa 270 avverkningsanmälningar inkom runt 45 ärenden till Länsstyrelsen Jämtlands län för bedömning om åtgärden kräver tillstånd enligt 7 kap. MB.

Nuvarande arbetssätt har resulterat i att Länsstyrelserna hanterar fler samråd/tillståndsprövningar jämfört med innan 2022, ungefär 40 ärenden per år. Men differensen mellan andelen automatutskick från Skogsstyrelsen och utskickade rådgivningsmeddelanden från Länsstyrelsen är relativt stor. Hur kan arbetssättet bli mer samordnat, proaktivt och öka andelen utskickade rådgivningsdokument?

Ett av syftena med samverkansarbetet mellan Länsstyrelsen Jämtlands län och Skogsstyrelsen är att utveckla nuvarande arbetssätt, inklusive tillgängliggörande av kunskapsunderlag, kopplat till skogsbruksågärenden vid Natura 2000-vatten. Samverkansarbetet ska därför effektivisera ärendehandläggningen/flödet för att stärka och bevara naturaområdets livsmiljötyper och ingående arter och dess omgivande ekosystem. Myndighetssamverkan syftar också till att främja relationer och öka kunskapen om och förståelsen för varandras uppdrag och ansvarsområden.

Målet med den utökade delen av action C12.3 är att Länsstyrelsen Jämtlands län tillsammans med Skogsstyrelsen, genom tillsyn av avverkningsobjekten, ska följa upp rådgivningsdokumentet och se om hänsynsmåtten efterlevs.

Ett annat mål är att observera brister och behov i myndigheternas nuvarande arbetsprocess av skogsbruksågärenden som främst berör Natura 2000-vatten.

Ett ytterligare mål är att komma med förslag på åtgärder, inklusive kunskapsunderlag, för att effektivisera och utveckla arbetsprocessen.

Metod

För att följa upp och utveckla arbetssättet har forumet för samverkansarbetet inom den utökade delen av C.12.3 främst koncentrerats till en kalibreringsträff i fält. Men också avstämningsmöten med enskilda handläggare mellan och inom myndigheterna, där dialoger kring brister och utvecklingsbehov av arbetsprocessen har identifierats. Identifierade brister och behov samt förslag på åtgärder för att utveckla arbetsprocessen (N2000-vatten) har dokumenterats i den här rapporten.

Identifiering av behov och brister

Mellan myndigheterna

Representanter från båda myndigheterna har gemensamt på kalibreringsträffen genomfört tillsyn på utvalda avverkningar intill Natura 2000-vatten. Anteckningar från kalibreringsträffen finns hos Länsstyrelsen Jämtlands län (dnr 7670–2025).

Sammantaget framkom att rådgivningsdokumentet med hänsynsmåtten verkar göra skillnad för tillskapandet av kantzoner. Därför anser deltagarna på kalibreringsträffen att det är viktigt att utveckla arbetsprocessen så att fler markägare/ombud får ta del av hänsynsmåtten. Arbetsprocessen och miljönyttan effektiviseras sannolikt på så sätt.

Det åligger alltid markägaren att införskaffa sig den kunskap som behövs för att bruka sin skog. Idag finns flertalet planeringsverktyg och kunskapshöjande filmer och dokument framtagna, flera inom Grip on Life men också från andra aktörer. För att förenkla för markägaren att nyttja kunskapsunderlagen, i syfte att generera högsta möjliga miljönytta, behövs dock en mer målgruppsanpassade spridning av materialet.

För att underlätta och effektivisera Skogsstyrelsens hantering av skogsbruksåtgärder intill vatten som hyser specifikt skyddsvärda arter, har Skogsstyrelsen önskemål om att få ta del av kunskapsunderlag som länsstyrelsen besitter. Detta i form av GIS-skikt och databaser.

Inom Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har ett samlat uppdrag att arbeta med Natura 2000-frågor, men arbetet gällande själva myndighetsutövningen (prövning/tillsyn) har inte tillförts särskilda medel allteftersom arbetet ökat i omfattning. Utifrån dessa förutsättningar kan bara vissa av de mest prioriterade tillsyns- och prövningsärenden slutligen genomföras. Inom Länsstyrelsen finns idag ett stort behov av att revidera och uppdatera bevarandeplaner samt utveckla ärendehantering kopplat till Natura 2000-vatten för en effektivare och mindre personberoende handläggning.

En annan brist hos Länsstyrelsen Jämtlands län är insamling, sammanställning och delning av kunskapsunderlag av naturvärden kopplat till vattenmiljöer. Värdefulla naturvärden (till exempel bestånd av flodpärlmusslor, scapania, hotade öringstammar m.m.) behöver tillgängliggöras för att öka möjligheten för markägare/ombud att ta nödvändig hänsyn. Kunskapsdelningen till markägare/ombud behöver vara enkel.

Ett utvecklat samverkansbehov kring skogsbruksfrågor inom och mellan berörda enheter på Länsstyrelsens behöver prioriteras så arbetet genomförs i tvärssektoriella grupper.

Förslag till åtgärder

Mellan myndigheterna

I den utökade delen av action C.12.3 har brister och behov kopplade till myndigheternas arbete med Natura 2000-vatten identifierats. Förslag på utvecklingsåtgärder har tagits fram för identifierade brister och behov.

För att utveckla nuvarande arbetssätt finns ett samlat önskemål från arbetsgruppen som bestod av handläggare på både Länsstyrelsen i Jämtland och Skogsstyrelsen på Jämtlands norra- och södra distrikt om att fler markägare ska ta del av hänsynsmåtten. Önskemålet från kalibreringsträffen var att samtliga markägare/ombud som skickar in en avverkningsanmälan som ligger inom 150 meter till Natura 2000-vatten får ett automatutskick med hänsynsmått (Bilaga 2).

Efter en översyn på båda myndigheterna verkar det för närvarande svårt för att komma vidare med att sända ut hänsynsmåtten via något slags automatutskick. Länsstyrelsen prioriterar i stället att uppdatera bevarandeplanerna med hänsynsmåtten. Detta bedöms öka förutsägbarheten för den enskilde markägaren och tydliggöra vilken hänsyn som behöver tas utan särskild Natura 2000-prövning⁸. Utpekade bevarandevärden (arter och livsmiljöer) inom utpekade Natura 2000-vatten är beroende av att markägaren, och verksamhetsutövare har kännedom, inhämtar vid behov kunskap samt genomför möjliga bevarandeåtgärder. Genom detta kan aktörerna anpassa sin verksamhet utifrån de krav som behövs för att bibehålla och uppnå bevarandemålen. Det är av största vikt att hänsynsmåtten kommuniceras ut generellt för att skapa en tydlig vägledning som länets markägare och ombud enkelt kan förhålla sig till.

Rådgivningsmeddelandet eller mer specifikt hänsynsmåtten behöver dessutom spridas i ytterligare kanaler, förslagsvis i på länsstyrelsens webb i anslutning till Natura 2000-prövningsprocessen. Under kalibreringsträffen samtalades det om att hänsynsmåtten skulle kunna kommuniceras ut via dialogmöten hos verksamhetsutövare/branschen, vilket också skulle kunna vara en framgång.

På kalibreringsträffen hölls samtal kring nyttan av att utföra riktade kunskapsinsatser för markägare om kantonens betydelse för vattenmiljöerna, och hur kantzonen kan förvaltas. Hur den riktade kunskapsspridningen skulle kunna organiseras gick vi inte in på närmare. Men ett förslag är att nyttja demonstrationsytorna som finns framtagna inom projektet och andra LIFE-projekt. Demoytorna har tillhörande vandringslingor där kunskap sprids om skogsbruk vid vatten, miljöhänsyn samt om naturvärden i och vid vatten. Grip on Life har utvecklat ett kartverktyg för att hitta demonstrationsområdena och få information om vad varje område innehåller. I

⁸. Naturvårdsverket. Förutsättningar för provningar och tillsyn i Natura 2000-områden. Handbok 2017:1. Utgåva 1. 2017-12-15 <https://www.naturvardsverket.se/publikationer/0100/forutsattningar-for-provningar-och-tillsyn-i-natura-2000-omraden--handbok-20171/> (hämtad 2025-10-27)

dagsläget finns också digitala skogsvandringar för att lära sig mer om hänsyn till skogens vatten⁹.

Överföring av kunskapsunderlagen är en viktig samverkansåtgärd för en samordnad miljönytta mellan myndigheterna. Skogsstyrelsen ska få ta del av upprättade GIS-skikt för flodpärlmusslor och flodkräftor när de är färdiga för externt användande. Länsstyrelsen kommer kontakta Skogsstyrelsen när de finns i bruk. Databasen för vägtrummor kommer också skickas över.

För att ytterligare samordna och underlätta markägarens/ombudets planering av skogsbruksåtgärden, vore det önskvärt om det i automatutskicket från Skogsstyrelsen fanns länkar till viktiga planeringsverktyg för skogsbruksåtgärder. Exempelvis till Skogsvattenkartan, Skogsbruk vid vatten - en guide till digitala kartstöd¹⁰ och informationsbroschyren Skogsbruk och Natura 2000¹¹, alla framtagna inom Grip on Life. Karttjänsten Skyddad natur som erhåller bevarandeplaner för varje specifikt Natura 2000-område är också ett bra verktyg. Dessa hjälpmedel skulle sannolikt förenkla för markägare och skapa miljönytta för våra vattenmiljöer i skogslandskapet.

Inom Länsstyrelsen

Den här brist- och behovsanalysen fokuserar på nuvarande arbetssätt inom och mellan Länsstyrelsen Jämtlands län och Skogsstyrelsen. Dock vore det önskvärt att Natura 2000-arbetet skulle få en ökad prioritet hos politiker med ökade förvaltningsanslag som följd. Vilket skulle leda till bättre förutsättningar till förvaltningen av länets Natura 2000-vatten, inte minst kopplat till länsstyrelsens arbete med bevarandeplaner.

Uppdatering av bevarandeplaner har påbörjats. Hänsynsmåtten lyfts nu in i planerna och en översyn görs av vilka kunskapsunderlag som behöver samlas in. Detta behöver tillsammans med redan insamlad kunskap sammanställas i databaser för att sedan kunna tillgängliggöras. Delningen behöver automatiseras, förslagsvis via geoportalen för externa användare och genom ett internt webb-GIS med vatten- och skogsbruksrelaterad information för personal inom länsstyrelsen.

Även om anslagen för ärendehantering av skogsbruksåtgärder vid Natura 2000-vatten är låg, finns behov av att komma ut och bedriva tillsyn av skogsbrukets påverkan på Naturaområdet, såväl planerad som händelsestyrd tillsyn. Men först behöver hänsynsmåtten följas upp och utvärderas ytterligare för att få en mer omfattande översyn kring om hänsynen efterlevs. En arbetsrutin för hur utvärderingen ska utföras behöver utvecklas och sättas i bruk, arbetet är nyligen

⁹ Skogsstyrelsen. Följ med på digitala skogsvandringar. 2025-08-29
<https://www.skogsstyrelsen.se/om-oss/var-verksamhet/projekt/grip-on-life/demonstrationsomraden/digitala-skogsvandringar/>

¹⁰ Skogsstyrelsen. Kartverktyg - en hjälp att förbättra naturmiljön. 2025-04-07
<https://www.skogsstyrelsen.se/om-oss/var-verksamhet/projekt/grip-on-life/kartverktyg/> (hämtad 2025-06-18)

¹¹ Skogsstyrelsen. Broschyren, foldrar med mera. 2025-08-29
<https://www.skogsstyrelsen.se/om-oss/var-verksamhet/projekt/grip-on-life/publikationer-och-resultat/broschyren-foldrar-med-mera/>

påbörjat. Först när vi ser hur hänsynsmåtten efterlevs kan en struktur för tillsynen utformas. Markägaren kanske har ett annat eller större informationsbehov än vad vi har trots, information kanske behöver komma ut på något annat sätt, samverkan mellan myndigheterna är fortsatt viktig.

Under tidigt skede i arbetet med den här brist- och behovsanalysen har det identifierats ett behov av att utveckla den interna ärendehantering. Bland annat ett dokumentsystem/mappsystem för N2000-ärenden, där arbetsrutin och dokumentmall för rådgivningsmeddelandet finns lättillgängligt så att handläggare oberoende erfarenhet enkelt kan sätta sig in i arbetet när så krävs. Under analysen gång har rutiner, mallar och dokumentationssystem upprättats och uppdatering sker löpnade.

En mer samordnad samverkan kring skogsbruksfrågor kopplade till Länsstyrelsens uppdrag skulle skapa en mer enhetlig Länsstyrelse, trots att målkonflikter kan finnas mellan enheternas uppdrag. Ett förslag skulle vara att starta upp en tvärsektoriell samverkansgrupp där samtliga berörda enheter samlas för att lyfta beröringspunkter, problem, nyttor och utvecklingsområden som rör skogsbruket i Jämtlands län.

En sedan tidigare planerad processkartläggning av Natura 2000-tillståndprocessen har precis startat upp på berörda enheter på Länsstyrelsen Jämtlands län. Parallellt pågår ett projekt inom Miljösamverkan Sverige, där en översyn av länsstyrelsegemensamma riktlinjer pågår för att alla län ska hantera ärenden som rör skogsbruksåtgärder i och intill Natura 2000-områden på liknande sätt. Inom projektet skrivs en informationstext till länsstyrelsens webb om Natura 2000-prövningsprocessen. Även riktlinjer och processtöd för länsstyrelsernas frågor gällande om en skogsbruksåtgärd kräver en Natura 2000-prövning eller inte tas fram. I väntan på webbtexen och handläggarstödet kommer Länsstyrelsen Jämtlands län hantera skogsbruksåtgärder intill Natura 2000-vatten enligt nuvarande modell.

Fortsatt samverkan mellan myndigheterna

Grip on Life har varit ett viktigt forum för samverkansåtgärder mellan Länsstyrelsen Jämtlands län och Skogsstyrelsen Jämtlands norra- och södra distrikt. Fortsatt samverkan mellan dessa myndigheter är viktigt för att löpande kunna utveckla och följa upp det gemensamma samordnade arbetssättet (N2000) som arbetats fram under åren. Inte minst för att kunna implementera de förslag på åtgärder som presenterats i den här brist- och behovsanalysen. Även för att myndigheternas ramar ständigt förändras och behöver synas ihop.

Den här brist- och behovsanalysen kommer stå som grund för Länsstyrelsen Jämtland läns fortsatta utveckling av ett effektivare och mer samordnat arbetssätt kopplat till skogsbruksåtgärder vid Natura 2000-vatten. Brister och behov kommer att följas upp.

Grip on Life IP har projektslut 2025 vilket betyder att resurser för detta samverkansarbete upphör. Arbetsgruppen på Skogsstyrelsen Jämtlands norra- och södra distrikt och Länsstyrelsen Jämtlands län tycker dock att det är viktigt att driva vidare den här myndighetssamverkan. Utvecklingsarbetet planeras fortskrida även efter projektslut och den här brist- och behovsanalysen bli en grund för fortsatt förbättring och utveckling av arbetsprocessen.

Kalibreringsträffarna har också varit viktiga forum för att främja kontakten och öka kunskapen för varandras uppdrag och ansvarsområden. Detta är en grundförutsättning för att kunna samverka och samordna myndigheternas resurser på bästa sätt. Länsstyrelsen i Jämtlands län och Skogsstyrelsen i Jämtlands norra- och södra distrikt avser fortsätta med kalibreringsträffar då utbytet i fält är värdefullt för myndigheternas verksamhet. Länsstyrelsen Jämtlands län har tagit på sig ansvaret att samordna nästa träff, som bör kunna genomföras under 2026. Länsstyrelsen ska därefter arbeta för årligt återkommande kalibreringsträffar mellan myndigheterna.

Samverkansarbetet inom den utökade delen av C.12.3 kommer förhoppningsvis resultera i ett utvecklat arbetssätt kring skogsbruksåtgärder intill Natura 2000-vatten. Ökad spridning av hänsynsmått kommer sannolikt skapa en tydlighet hos markägare/ombud med effekt för miljönyttan. Med ökad andel kantzon mot våra vattendrag ökar förutsättningarna för bevarande av Natura 2000-områdets livsmiljötyper och ingående arter.

Litteratur/källförteckning

Bishop, K., Buffam, I., Erlandsson, M., Fölster, J., Laudon, H., Seibert, J., & Temnerud, J. (2008). Aqua incognita: The unknown headwaters. *Hydrological Processes*, 22(8), 1239–1242. <https://doi.org/10.1002/hyp.7049>

Kuglerova, L., Jyvasjarvi, J., Ruffing, C., Muotka, T., Jonsson, A., Andersson, E., & Richardson, J. S. (2020). Cutting edge: A comparison of contemporary practices of riparian buffer retention around small streams in Canada, Finland, and Sweden. *Water Resources Research*, 56(9). <https://doi.org/10.1029/2019WR026381>

Leopold, L. B., Wolman, M. G., & Miller, J. P. (1964). *Fluvial processes in geomorphology*. San Francisco: W.H. Freeman.

Naturvårdsverket. Förutsättningar för provningar och tillsyn i Natura 2000-områden. Handbok 2017:1.

<https://www.naturvardsverket.se/publikationer/0100/forutsattningar-for-provningar-och-tillsyn-i-natura-2000-omraden--handbok-20171/> (Hämtad 2025-10-27)

Myrstener, M., Greiser, C., & Kuglerova, L. (2025) Downstream temperature effects of boreal forest clearcutting vary with riparian buffer width. *Water Resource Research*, 61, e2024WR037705.

Skogsstyrelsen. Skogsbruk och Natura. 2025-03-06.

<https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/projektwebbplatser/grip-on-life-ip/trycksaker-film-grip-on-life/broschyr-skogsbruk-och-natura-2000.pdf> (hämtad 2025-06-18)

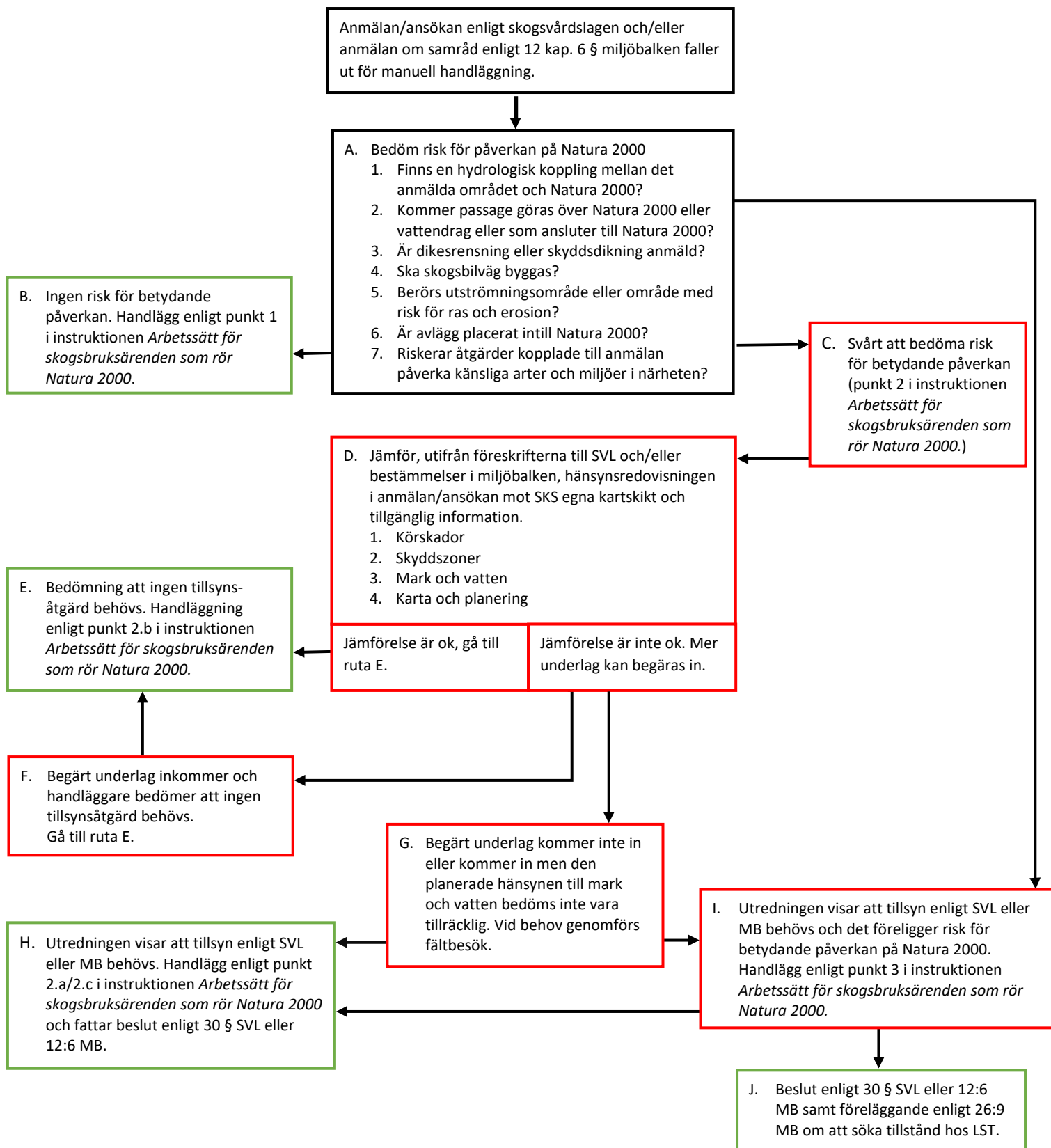
Skogsstyrelsen. Följ med på digitala skogsvandringar. 2025-03-21.

<https://www.skogsstyrelsen.se/om-oss/var-verksamhet/projekt/grip-on-life/demonstrationsomraden/digitala-skogsvandringar/> (hämtad 2025-06-18)

Skogsstyrelsen. Kartverktyg - en hjälp att förbättra naturmiljön. 2025-04-07

<https://www.skogsstyrelsen.se/om-oss/var-verksamhet/projekt/grip-on-life/kartverktyg/> (hämtad 2025-06-18)

Flödesschema för bedömning av risk för betydande påverkan på Natura 2000-vatten

Anmälan/ansökan enligt skogsvårdslagen och/eller samråd 12 kap. 6 § miljöbalken kommer in till Skogsstyrelsen

När anmälan kommer in granskas den utifrån bestämmelserna för en giltig anmälan/ansökan.

A. Bedöm risk för påverkan på Natura 2000

När ett ärende fallit ut för manuell handläggning ska handläggaren i det enskilda ärendet bedöma om den anmälda eller ansökta åtgärden innebär en risk för betydande påverkan på ett Natura 2000-område. Vid denna prövning är det viktigt att inte hamna i en förhandsprövning om tillstånd behövs eller inte. För att göra en prövning om risk för betydande påverkan föreligger behöver handläggaren undersöka faktorer som generellt sett kan ha påverkan på vatten eller våtmarker.

1. Finns en hydrologisk koppling¹ mellan det anmälda området och Natura 2000?
2. Kommer passage göras över Natura 2000 eller vattendrag eller som ansluter till Natura 2000?
3. Är dikesrensning eller skyddsdikning anmäld?
4. Ska skogsbilväg byggas?
5. Berörs utströmningsområde eller område med risk för ras och erosion?
6. Är avlägg placerat intill Natura 2000?
7. Riskerar åtgärder kopplade till anmälan påverka känsliga arter och miljöer i närheten?

Om det finns en uppenbar risk för betydande påverkan på Natura 2000-området kan handläggaren gå direkt till ruta I i flödesschemat.

B. Ingen risk för betydande påverkan.

Är svaret NEJ på samtliga frågorna 1–7 i ruta A så är risken liten att det kommer att ske en påverkan på Natura 2000. Handläggaren kan då handlägga ärendet enligt ruta B i flödesschemat.

C. Svårt att bedöma risk för betydande påverkan

Är svaret JA på någon av frågorna 1–7 i ruta A kan det finnas risk för påverkan på Natura 2000. För att avgöra om det finns risk för betydande påverkan bör utredningen fortsätta enligt ruta D i flödesschemat.

D. Bedömning av bestämmelser enligt skogsvårdslagen och/eller samråd MB 12:6

Eftersom handläggaren svarat JA på någon av frågorna 1–7 i ruta A så kan det vara svårt att utifrån uppgifterna i inkommen anmälan/ansökan, avgöra om det finns en risk för betydande påverkan på Natura 2000-området. Handläggaren prövar därför ärendet utifrån bestämmelserna i skogsvårdslagen och/eller om tillsynsåtgärder behövs enligt dessa.

Jämför anmäls/ansökans hänsynsredovisning mot Skogsstyrelsens egna kartsikt och tillgänglig information. Verkar anmälaren ha tagit hänsyn till hänsynskrävande biotoper eller andra känsliga miljöer? I handboken *Generell utredningsmetodik för anverkningsanmälningar*² finns exempel på sådant handläggaren kan undersöka för att få mer underlag till bedömningen om risk för betydande påverkan finns på Natura 2000-området. Exempel på sådant som är bra att kontrollera är risk för körskador/markens fuktighet, skyddszoner, hänsyn till mark och vatten, eventuella markeringar i anmäls karta, bäckar och diken.

Om jämförelsen leder till att handläggaren kan göra bedömningen att ingen risk för betydande påverkan föreligger och att ingen vidare tillsynsåtgärd behövs, kan hen gå vidare till ruta E i flödesschemat.

Om jämförelsen leder till att handläggaren bedömer att tillsynsåtgärder behövs enligt skogsvårdslagen och/eller miljöbalken, kan mer underlag begäras in. Beroende på resultat från det begärda underlaget fortsätter handläggaren enligt ruta F eller G i flödesschemat.

¹ Med hydrologisk koppling menas om vattendrag eller våtmark som ansluter till både anmälan/ansökan och Natura 2000-området både under kortare och längre perioder.

² <https://skoog.le.svo.local/karnprocesser/tillsyn/styrande-och-stodjande-dokument-tillsyn/handbocker/>

E. Bedömning att ingen ytterligare tillsynsåtgärd behövs

Handläggaren bedömer utifrån ärendets beskaffenhet och anmäls/ansökans innehåll att det inte är nödvändigt med tillsynsåtgärder enligt bestämmelserna i 30 § skogsvårdslagen, Skogsstyrelsens tillhörande föreskrifter och allmänna råd eller miljöbalken. Handläggningen fortsätter därefter enligt punkt 2.b i instruktionen *Arbetsätt för skogsbruksärenden som rör Natura 2000*³.

F. Bedömning av inkommit underlag

Det begärda underlaget inkommer och handläggaren bedömer att det inte behövs någon tillsynsåtgärd. Handläggaren kan då återgå till ruta E i flödesschemat och handlägga ärendet enligt punkt 2.b i instruktionen *Arbetsätt för skogsbruksärenden som rör Natura 2000*.

G. Begärt underlag inkommer inte eller är inte tillräckligt

Det begärda underlaget inkommer inte eller bedöms inte vara tillräckligt i fråga om hänsyn till mark och vatten. Handläggaren behöver då antingen begära in ytterligare uppgifter eller göra en bedömning på befintligt underlag. Underlaget som begärts in är sådant som behövs för bedömningen av åtgärden för SVL eller miljöbalken i andra delar än för Natura 2000. Vid behov genomförs fältbesök.

När handläggaren bedömer att tillräckligt med underlag finns så fortsätter handläggaren enligt ruta H.

Bedömer handläggaren att det fortfarande behövs ytterligare tillsynsåtgärder enligt skogsvårdslagen och/eller Miljöbalken 12 kap 6§ samt att det finns risk för betydande påverkan på Natura 2000 så fortsätter handläggaren enligt punkt I.

H. Tillsynsåtgärd behövs utifrån hänsynskrav i skogsvårdslagen/miljöbalken

Utifrån utredningen av ärendet bedömer handläggaren att beslut behöver fattas enligt 30 § skogsvårdslagen eller 12 kap. 6 § miljöbalken. Ärendet handläggs enligt punkt 2.a/2.c i instruktionen *Arbetsätt för skogsbruksärenden som rör Natura 2000*.

I. Tillsynsåtgärd behövs utifrån hänsynskrav i skogsvårdslagen/miljöbalken och det finns risk för betydande påverkan på Natura 2000

Utifrån utredningen av ärendet bedömer handläggaren att beslut behöver fattas enligt 30 § skogsvårdslagen eller 12 kap. 6 § miljöbalken. Handläggaren bedömer också att det finns risk för betydande påverkan på Natura 2000. I dessa fall fortsätter handläggningen enligt punkt 3 i instruktionen *Arbetsätt för skogsbruksärenden som rör Natura 2000*.

I dessa fall ska en kontakt tas med berörd länsstyrelse för att kontrollera att de gör samma bedömning angående risk för betydande påverkan på Natura 2000. Om myndigheterna har samsyn går handläggaren vidare med ett beslut om tillsynsåtgärder enligt skogsvårdslagen alternativt miljöbalken, kombinerat med ett föreläggande om att söka tillstånd hos länsstyrelsen för att utföra åtgärd som kan påverka ett Natura 2000-område negativt.

Om myndigheterna inte gör samma bedömning eller om länsstyrelsen inkommer med information som ändrar Skogsstyrelsens bedömning, handläggs ärendet vidare enligt ruta H i flödesschemat.

Med bidrag från Europeiska unionens LIFE-program

Utgivaren ansvarar för innehållet i dokumentet,
som inte ska tolkas som Europeiska unionens eller
EU-kommissionens officiella ståndpunkt.

³ <https://skooglesvo.local/karnprocesser/tillsyn/styrande-och-stodjande-dokument-tillsyn/natura-2000/>

Bilaga 2. Hänsynsmått, Länsstyrelsen Jämtland

Sjöar mindre än 100 hektar och vattendrag smalare än 15 meter:

- Minst 30 meter bred kantzon ska upprätthållas från sjöns eller vattendragets strandlinje (medelvattenföring). Kantzonen får gallras/plockhuggas med ett uttag om max 40% av grundytan. Med fördel lämnas löv kvar i kantzonen.
- Maskinförbud råder inom 15 meter från sjöns eller vattendragets strandlinje (medelvattenföring). Självklart genomförs drivning alltid på fast mark med bärighet för tyngre maskiner.
- Passage av vattenfyllda diken och vattendrag bör ske genom användning av broar om inte bäckbottnen utgörs av berggrund.
- Harvning är förbjuden inom ett avstånd på 50 meter från sjöns eller vattendragets strandlinje (medelvattenföring). Markberedning bör undvikas i yttervarv mot vatten.
- Återbeskogning med främmande arter, inkl. pinus contorta, är förbjuden inom 100 meter från Natura 2000-områdets gräns.

Sjöar större än 100 hektar och vattendrag bredare än 15 meter:

- Minst en 20 meter bred kantzon ska upprätthållas från sjön eller vattendragets strandlinje (medelvattenstånd). Kantzonen får gallras/plockhuggas med ett uttag om max 40% av grundytan. Med fördel lämnas löv kvar i kantzonen.
- Maskinförbud råder inom 15 meter från sjöns eller vattendragets strandlinje (medelvattenstånd). Självklart genomförs drivning alltid på fast mark med bärighet för tyngre maskiner.
- Passage av vattenfyllda diken och vattendrag ska ske genom användning av broar om inte bäckbottnen utgörs av berggrund.
- Harvning är förbjuden inom ett avstånd på 50 meter från sjöns eller vattendragets strandlinje (medelvattenstånd). Markberedning bör undvikas i yttervarv mot vatten.
- Återbeskogning med främmande arter, inkl. pinus contorta, är förbjuden inom 100 meter från Natura 2000-områdets gräns.

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Med bidrag från Europeiska unionens LIFE-program